

РОЗДІЛ 4 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 82-97

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ БОГОСЛОВ'Я (НА ОСНОВІ НІКЕЙСЬКО-КОНСТАНТИНОПОЛЬСЬКОГО СИМВОЛУ ВІРИ)

LINGUOPRAGMATIC FEATURES OF THE GERMAN PROFESSIONAL TEXTS OF THEOLOGY (BASED ON THE NICENE-CONSTANTINOPLE SYMBOL OF FAITH)

Вереш М.,

*доцент кафедри німецької філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Синьо В.,

*доцент кафедри німецької філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Стаття присвячена висвітленню лінгвопрагматичних особливостей Нікейсько-Константинопольського Символу віри, який належить до молитовних текстів, однак містить елементи фахового тексту. Проводиться аналіз тексту за мовленнєвим актом. Визначаються когезія та когерентність та засоби їхнього вираження у досліджуваному тексті.

Ключові слова: дискурс, дискурс богослов'я, фаховий текст, молитва, мовленнєвий акт, когезія, когерентність.

Статья посвящена освещению лингвопрагматических особенностей Никео-Константинопольского Символа веры, который относится к молитвенным текстам, однако содержит элементы профессионального текста. Проводится анализ текста речевым актом. Определяются когезия и когерентность и средства их выражения в исследуемом тексте.

Ключевые слова: дискурс, дискурс богословия, профессиональный текст, молитва, речевой акт, когезия, когерентность.

The article deals with the analysis of the Nicene Constantinopolitan Creed that is a prayer, but belongs to the professional theological texts because of its elements. A text analysis of the speech acts is provided. Cohesion and coherence of the text have been observed.

Key words: discourse, theological discourse, professional text, prayer, speech act, cohesion, coherence.

Молитви розглядаються лінгвістами радше в межах релігійного дискурсу. Вони виокремлюють молитви в окремий мовленнєвий жанр, а також виділяють окрему молитовну стратегію, яка передбачає щире звернення до Бога і може бути реалізована за допомогою тактик звеличування, покаяння, прохання, подяки [7, с. 165]. Загалом можна було би погодитися із цією думкою. Однак, якщо розглядати дискурс як «зв'язаний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психолінгвістичними та іншими факторами, текст, взятий у події <...>, мовлення, занурене в життя [2, с. 136–137], то в молитвах, окрім зазначеної стратегії, може реалізуватися також й інша стратегія, яку, на нашу думку, можна позначити як стратегію віровизна-

вальну – «Lex orandi, lex credenda» (Церква вірує так, як молиться) [13, с. 280], яка може послуговатися тактиками віри в істини, догмати, правди віри. Тому молитви можуть розглядатися в межах богословського дискурсу і як богословський фаховий текст виступати його одиницею.

Фаховий текст – це інструмент та результат мовленнєво-комунікативної і спеціалізованої суспільно-продуктивної діяльності, що являє собою структурно-функціональну єдність та складається із завершеної кількості упорядкованих прагматично, семантично та синтаксично когерентних речень (текстом) або їхніх еквівалентів, які у вигляді мовних знаків відповідають висловленням у свідомості людини й об'єктам реальної дійсності [8, с. 119].

Мовленнєвий жанр як інтерактивна категорія дискурсу є з'єднувальним елементом дискурсу та мовленнєвого акту, де останній – це мінімальна несамостійна одиниця дискурсу, яка важливості набуває тільки в межах дискурсу. Розглядаючи мовленнєвий акт у межах комунікативно-прагматичної парадигми, необхідно зазначити, що лінгвісти виділяють п'ять класів мовленнєвих актів: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви та декларативи [9, с. 10].

Текст Нікейсько-Константинопольського Символу Віри (в подальшому – «Символу Віри») ми відносимо до репрезентативного мовленнєвого акту, оскільки ознаками репрезентативи є істинність та несуперечливість змісту. Сама структура «Символу Віри» репрезентує ті істини віри, в які повинна вірити кожна людина, яка хоче себе спасти. Складається текст «Символу віри» із трьох основних частин: «У першій частині зображена Божа Природа Першої Особи і чудове діло творення; у другій частині представлено другу Божу Особу і таїнство Відкуплення людей; у третій – Третю Особу Божу, джерело і першопричину нашого освячення» [1, с. 57]. «Символ віри так розподілений на три частини, щоб охопити різні і найбільш відповідні думки. Використовуючи порівняння, яке часто вживали Отці Церкви, ми ті думки назвемо членами. Позаяк частини тіла відрізняються окремими членами, так і в цьому визнанні віри ті речі, в які ми маємо чітко вірити і які відрізняти від інших, ми слушно й доречно називаємо членами. Згідно з давньою традицією, засвідченою ще св. Амбросієм, звичайно нараховують дванадцять членів Символу Віри, які символізують число апостолів» [1, с. 57]:

Перша частина Символу Віри: Про Бога-Отця
Перший член Символу Віри:

«Wir glauben an den einen Gott, den Vater, den Allmächtigen, der alles geschaffen hat, Himmel und Erde, die sichtbare und die unsichtbare Welt».

Друга частина Символу Віри: Про Ісуса Христа

Другий член Символу Віри:

«Und an den einen Herrn Jesus Christus, Gottes eingeborenen Sohn, aus dem Vater geboren vor aller Zeit: Gott von Gott, Licht vom Licht, wahrer Gott vom wahren Gott, gezeugt, nicht geschaffen, eines Wesens mit dem Vater».

Третій член Символу Віри:

«durch ihn ist alles geschaffen. Für uns Menschen und zu unserem Heil ist er vom Himmel gekommen, hat Fleisch angenommen durch den Heiligen Geist von der Jungfrau Maria und ist Mensch geworden».

Четвертий член Символу Віри:

«Er wurde für uns gekreuzigt unter Pontius Pilatus, hat gelitten und ist begraben worden».

П'ятий член Символу Віри:

«ist am dritten Tage auferstanden nach der Schrift».

Шостий член Символу Віри:

«und aufgeföhren in den Himmel. Er sitzt zur Rechten des Vaters und».

Сьомий член Символу Віри:

«wird wiederkommen in Herrlichkeit, zu richten die Lebenden und die Toten; seiner Herrschaft wird kein Ende sein».

Третя частина Символу Віри: Про Святого Духа

Восьмий член Символу Віри:

«Wir glauben an den Heiligen Geist, der Herr ist und lebendig macht, der aus dem Vater und dem Sohn hervorgeht, der mit dem Vater und dem Sohn angebetet und verherrlicht wird, der gesprochen hat durch die Propheten».

Дев'ятий член Символу Віри:

«und die eine, heilige, katholische und apostolische Kirche».

Десятий член Символу Віри:

«Wir bekennen die eine Taufe zur Vergebung der Sünden».

Одинадцятий член Символу Віри:

«Wir erwarten die Auferstehung der Toten und»

Дванадцятий член Символу Віри:

«das Leben der kommenden Welt».

Всі три частини Нікейсько-Константинопольського Символу Віри з комунікативної позиції складаються із репрезентатив (за Searle 1976, 10) – мовленнєвих дій, ознаками яких є у цьому тексті істинність та несуперечливість основних правд віри.

Розглядаючи текст «Символу віри» за формально-логічною та змістовою зв'язністю, варто відзначити, що, як і в інших богословських фахових текстах, тут спостерігаються явище когезії та когерентності.

Когезія – це структурно-граматичний різновид зв'язності тексту, показниками якого є формальні засоби зв'язку слів, речень, зокрема узгодженість морфологічних категорій слів, синтаксичні відношення сурядності і підрядності, поверхнева організація синтаксичних структур, повтори, анафоричні зв'язки, сполучники, порядок слів тощо [4, с. 210]. Зв'язків на морфологічному рівні можна досягнути, зокрема, за допомогою використання граматичних категорій часу, способу, роду, числа, відмінка, особи тощо. На синтаксичному рівні це відбувається за допомогою сполучників та сполучувальних слів, приймен-

ників, артиклів, займенників для морфологічної й семантичної узгодженості слів на рівні синтаксичної структури, дотриманні правил синтаксичної будови речення тощо [3, с. 69].

На рівні когезії слід у досліджуваному нами тексті виокремити анафоричні зв'язки.

«Und an den einen Herrn Jesus Christus, Gottes eingeborenen Sohn, aus dem Vater geboren vor aller Zeit: Gott von Gott, Licht vom Licht, wahrer Gott vom wahren Gott, gezeugt, nicht geschaffen, eines Wesens mit dem Vater; durch ihn ist alles geschaffen. Für uns Menschen und zu unserem Heil ist er vom Himmel gekommen, hat Fleisch angenommen durch den Heiligen Geist von der Jungfrau Maria und ist Mensch geworden.

Er wurde für uns gekreuzigt unter Pontius Pilatus, hat gelitten und ist begraben worden, ist am dritten Tage auferstanden nach der Schrift und aufgefahren in den Himmel.

Er sitzt zur Rechten des Vaters und wird wiederkommen in Herrlichkeit, zu richten die Lebenden und die Toten; seiner Herrschaft wird kein Ende sein».

«Когерентність протиставляється когезії і позначає змістовний, семантичний різновид зв'язності, показниками якого є семантичне узгодження лексичних одиниць, тематично однорідні ряди слів, повтори, синоніми, антоніми, пароніми, гіпероніми, гіпоніми, партоніми, семантико-стилістичні фігури тощо» [4, с. 210]. О.В. Станіслав вважає «когерентність тексту результатом взаємодії логіко-семантичного, синтаксичного і стилістичного видів когезії, причому основою когерентності є логіко-семантична когезія речень» [5, с. 134]. Водночас під когерентністю розуміють семантично-когнітивний зв'язок в різних аспектах: причинно-наслідковому, часовому та референціальному [6, с. 20]. Слід також зазначити, що «референціальна когерентність тексту реалізується в референціальних виразах, які слугують позначенням не безпосередньо сутностей та реалій навколишнього світу, а нашого уявлення про них. Мовними засобами репрезентації референціальної когерентності виступають проста та складні номінації сутностей і реалій та їхні семантичні відповідники; повні та часткові рекурсії, проформи у вигляді займенників, артиклів, прислівників та займенникових прислівників; дейктичні засоби репрезентації номінації у формі анафори або катафори; субститутивні варіанти номінації у формі синонімів, мезонімів,

гіпонімів, гіперонімів, тощо» [3, с. 67]. Наведемо декілька прикладів до вищесказаного, опираючись на принципи когерентності.

На рівні когерентності слід відзначити повтори як підсилювальні елементи [3, с. 7].

«Wir glauben an den einen Gott, den Vater, den Allmächtigen <...> Und an den einen Herrn Jesus Christus <...> Wir glauben an den Heiligen Geist <...> heilige, katholische und apostolische Kirche. Wir bekennen die eine Taufe zur Vergebung der Sünden. Wir erwarten die Auferstehung der Toten und das Leben der kommenden Welt».

Зафіксовані також проформи у вигляді займенників, які функціонують як еквівалент [3, с. 67].

«Und an den einen Herrn Jesus Christus, Gottes eingeborenen Sohn, aus dem Vater geboren vor aller Zeit: <...>. Für uns Menschen und zu unserem Heil ist er vom Himmel gekommen, hat Fleisch angenommen durch den Heiligen Geist von der Jungfrau Maria und ist Mensch geworden. Er wurde für uns gekreuzigt unter Pontius Pilatus, hat gelitten und ist begraben worden, ist am dritten Tage auferstanden nach der Schrift und aufgefahren in den Himmel. Er sitzt zur Rechten des Vaters und wird wiederkommen in Herrlichkeit, zu richten die Lebenden und die Toten; seiner Herrschaft wird kein Ende sein».

Іншим важливим аспектом фахової характеристики Нікейсько-Константинопольського Символу Віри є наявність термінологічних одиниць. Для цього ми провели підрахунок термінологічної частотності та насиченості. Результати виявили таке: у проаналізованому тексті з розрахунку 209 слововживань термінологічна частотність становить 19%, а термінологічна насиченість – 25%, що свідчить про наявність у досліджуваному нами тексті частки термінологічних одиниць. Особливої уваги заслуговують термінологічні одиниці з галузі тринітології: «*Gott der Vater; Jesus Christus, Gottes eingeborener Sohn; Heilige Geist*».

Таким чином, можна дійти висновку, що у Нікейсько-Константинопольському Символі Віри виокремлюються репрезентативи як основний вид мовленнєвого акту. На рівні зв'язності простежуються когезія та когерентність. Проаналізований нами текст містить богословську термінологічну лексику, яка є елементом богословського фахового тексту, в якому висвітлюються фундаментальні богословські істини, що є основою богослов'я як науки про Бога та Божественне Об'явлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Катехизм Католицької церкви [переклад з латинської] – Львів : «Місіонер», 2002. – 772 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь [под ред. В.Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
3. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу : монографія / Міщенко А.Л. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 448 с.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Селіванова О. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Станіслав О.В. Зв'язність як один із найважливіших текстуальних категорій (на матеріалі французької мови) / О.В. Станіслав // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волинський національний університет ім. Л. Українки, 2011. – № 5 (ч. 2). – С. 133–138. (Філологічні науки. Мовознавство)
6. Чернявская В.Е. Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность. / Чернявская В.Е. [Учебное пособие]. – М. : Книжный дом «Либроком», 2009. – 248 с.
7. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / О.В. Яшенкова. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
8. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache [2., völlig neu bearb.] / L. Hoffmann // Forum für Fachsprachen-Forschung – Tübingen: Narr, 1985. – В. 1 – 307 s.
9. Searle J. A classification of illocutionary acts / J. R. Searle // Language in Society. – London : Cambridge University Press, 1976. – № 5. – P. 1–23.